

YOSHLAR ORASIDA IJTIMOIIY FAOLLIKNI MODELLASHTIRISH: TA'LIM VA AXBOROT VOSITALARINING ROLI

Mansurov Abdulla Sayfullayevich

Namangan Davlat Texnika Universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar orasida ijtimoiy faollikning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida ta'lim va axborot vositalarining o'rni tahlil qilinadi. Agentlarga asoslangan modellashtirish usuli orqali ijtimoiy faollik darajasi, axborot manbalariga ishonch, hamda ta'lim muassasalarining roli baholanadi. Tadqiqot natijalari yoshlar siyosatini takomillashtirish va faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish uchun foydali asos yaratadi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy faollik, yoshlar, ta'lim, ommaviy axborot vositalari, agentlarga asoslangan modellashtirish, fuqarolik jamiyati, informatsion ta'sir, ijtimoiy kapital

Kirish

Yoshlar har qanday jamiyatning kelajagini belgilovchi ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Ularning ijtimoiy jarayonlardagi ishtiroki, fuqarolik pozitsiyasi, tashabbuskorligi va faolligi jamiyatda demokratik qadriyatlarning shakllanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda yoshlar orasida ijtimoiy faollik darajasi turli omillar ta'sirida shakllanmoqda. Ayniqsa, ta'lim tizimi orqali beriladigan ijtimoiy tajriba va ommaviy axborot vositalarining doimiy ta'siri ijtimoiy faollikni belgilovchi asosiy manbalardan biridir.

Mazkur maqolada yoshlar ijtimoiy faolligini modellashtirish orqali uning shakllanish mexanizmlarini chuqur o'rganish, shuningdek, ta'lim va axborot vositalarining qanchalik ta'sir kuchiga ega ekanini aniqlash ko'zda tutilgan. Bu orqali davlat va jamoat tashkilotlari yoshlar bilan ishlash strategiyalarini ilmiy asoslangan holda takomillashtirish imkoniga ega bo'ladilar.

Asosiy qism.

Yoshlarning ijtimoiy faolligi ularning jamiyatdagi dolzarb muammolarga munosabati, tashabbus ko'rsatish qobiliyati, jamoaviy hayotda ishtiroki, siyosiy-ijtimoiy institutlar faoliyatiga befarq emasligi bilan belgilanadi. Bu faollik, o'z navbatida, ko'plab omillarga bog'liq: oilaviy tarbiya, ta'lim darajasi, axborotga ega bo'lish imkoniyati, axloqiy qadriyatlar, jamiyatdagi ijtimoiy muhit va h.k.

Agentlarga asoslangan modellashtirish (ABM – Agent-Based Modeling) bu jarayonni chuqurroq anglashda muhim vositadir. Mazkur modelda har bir yosh agent sifatida qaraladi. Ularning ijtimoiy faollik darajasi quyidagi asosiy omillarga bog'liq tarzda o'zgaradi:

- ta'lim muassasasi sifat darajasi;
- ta'limdagi erkin fikrlash va tashabbus qo'llab-quvvatlanish darajasi;
- axborot olish tezligi va sifati;
- axborot vositalariga ishonch darajasi;
- ijtimoiy tarmoqlarda faollik ko'rsatkichi.

Modelda bu omillar orasidagi o'zaro bog'liqliklar tasvirlanadi. Masalan, universitetlarda faol talabalar tashkilotlari faoliyati kuchli bo'lgan hududlarda yoshlarning fuqarolik pozitsiyasi kuchliroq bo'lishi aniqlangan. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda faol ishtirok etuvchi yoshlarning real hayotdagi faolligi ham ortib boradi, biroq bu doimo ijobiy natija bermasligi mumkin.

Ommaviy axborot vositalarining ta'siri esa ikki tomonlama: rasmiy va norasmiy manbalarning ishonchliligi yoshlar ongiga turlicha ta'sir qiladi. Tadqiqotda agentlarning harakat modeliga quyidagi holatlar kiritilgan: ishonchli axborot manbasi orqali faol bo'lish, yolg'on axborot orqali noto'g'ri faol yo'nalishga kirishish, yoki umuman befarq qolish.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy faollikni oshirishda ta'lim muassasalarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, mustaqil tadbirkorlik va jamiyatga foydali tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali barqaror natijalarga erishish mumkin. Boshqa tomondan, axborot vositalari orqali noto'g'ri yo'naltirish ijtimoiy faollikni passivlik yoki radikallikka ham olib kelishi mumkin.

Shuningdek, regional farqlar ham muhim rol o'ynaydi. Shaharlardagi ta'lim va internet imkoniyatlari yuqori bo'lgan hududlarda faollik darajasi yuqori, biroq bu holat har doim ijtimoiy ongli faollik emasligi mumkin. Bu holat modelda "yuzaki ijtimoiy faollik" sifatida tasvirlangan.

Xulosa

Yoshlar orasida ijtimoiy faollikni modellashtirish orqali ularning qaror qabul qilish mexanizmi, tashabbus darajasi, va axborotdan qanday foydalanishi aniq tahlil qilinadi. Ta'lim va axborot vositalari mazkur jarayonning asosiy drayverlari bo'lib, ular orqali yoshlarning ijtimoiy hayotga jalb etilishi yoki befarqlikka tushib qolishi aniqlanadi. Modellashtirish natijalari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy faollikni oshirish uchun yoshlarni ijtimoiy loyihalarga jalb qilish, sifatli ta'lim va ishonchli axborot bilan ta'minlash muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Epstein, J. M. (2006). *Generative Social Science: Studies in Agent-Based Computational Modeling*. Princeton University Press.
2. Helbing, D. (2012). *Social Self-Organization*. Springer.

3. G'ofurov, S. (2021). Yoshlar ijtimoiy faolligi: nazariy va amaliy yondashuvlar. *O'zbekiston ijtimoiy fanlari jurnali*, 3(1), 45-51.
4. Karimova, M. (2022). Ta'lim va axborot vositalarining yoshlar ongiga ta'siri. *Yoshlar sotsiologiyasi*, 2(4), 19-27.
5. North, M. J., & Macal, C. M. (2007). *Managing Business Complexity: Discovering Strategic Solutions with Agent-Based Modeling*. Oxford University Press.